

5 Zaključne misli – geografija v perspektivi družbenega razvoja v 21. stoletju

Boštjan Rogelj

Kakšen položaj bo imela geografija kot znanstvena disciplina v Sloveniji v prihodnosti? Kakšen bo njen položaj v družbi? Kakšen bo njen položaj v akademski sferi? To so vprašanja, na katera ne moremo dati jasnega odgovora. V današnjem hitro spreminjajočem se svetu se geografija, enako kot ostale akademske discipline, sooča s številnimi izzivi in problemi. Družbeno in akademsko okolje, v katerem danes delujejo geografije in geografi, se močno razlikuje od okolja, v katerem so delovali v preteklosti. Prihodnost discipline bo v veliki meri odvisna od njene sposobnosti, da ustrezno odgovori na izzive oziroma se prilagodi novim družbenim razmeram.

V nadaljevanju želimo izpostaviti nekaj ključnih izzivov, s katerimi se sooča geografija in geografi v Sloveniji danes. Nekateri izzivi so globalni oziroma univerzalni (zadevajo celotno znanost), spet drugi so bolj specifični, omejeni na slovenski prostor oziroma na geografijo v Sloveniji.

Največji izziv, s katerim se danes soočajo vse akademske discipline, je **težnja po neoliberalizaciji** oziroma korporativizaciji visokošolskega izobraževanja in akademskega raziskovanja (Fraser, Taylor, 2016). Harvey (2005, str. 2) opredeljuje neoliberalizem kot političnoekonomsko teorijo, ki sloni na ideji, da je rast blaginje ljudi najlažje doseči s pomočjo zasebne lastnine, deregulacije podjetniške

iniciative, deregulacije tržišča in proste trgovine. Neoliberalizacija visokega šolstva in raziskovanja se kaže predvsem v spremenjenem odnosu družbe do znanja in znanosti. V sodobni družbi se vse bolj utrjuje prepričanje, da znanje ni javna, ampak potrošna dobrina. S komodifikacijo znanja (razumevanje znanja kot tržne dobrine) se spreminjajo vloga, položaj in delovanje izobraževalnih in raziskovalnih ustanov (Saunders, Blanco Ramírez, 2017). Univerze in raziskovalni inštituti postajajo mini podjetja, ki delujejo skladno s podjetniško/ekonomsko logiko. Skladno s tem se krepijo zahteve po zmanjšanju javnih sredstev za visokošolsko izobraževanje, večji ekonomski učinkovitosti/produktivnosti visokošolskih ustanov in večji »uporabnosti« univerzitetnega znanja.

Neoliberalne ideje so se v visokem šolstvu in znanosti prvič pojavile že v osemdesetih letih 20. stoletja v angloameriškem prostoru, pozneje so se uveljavile tudi drugod po svetu. Danes lahko govorimo o svetovni hegemoniji neoliberalnega diskurza v visokem šolstvu in znanosti. Delovanje univerz in raziskovalnih institucij je vse bolj podrejeno neoliberalnim idejam, vrednotam, ciljem in procesom (Fraser, Taylor, 2016). Pri tem velja opozoriti, da so ravno univerze in raziskovalni inštituti oziroma njihova vodstva pogosto glavni promotorji neoliberalizacije (Slaughter, Rhoades, 2000).

V Sloveniji so se prve težnje po neoliberalizaciji visokega šolstva in raziskovanja pojavile že kmalu po osamosvojitvi. Dodatno so se okrepile po letu 2000, ko je komodifikacija izobraževanja postala rdeča nit vseh reform visokošolskega izobraževalnega sistema. »Podpora gospodarstvu« oziroma »povezovanje z gospodarstvom« sta postala osrednja slogana visokošolske izobraževalne politike. V sklop neoliberalizacije sodi tudi implementacija bolonjske reforme, ki v ospredje postavlja gospodarsko uporabnost visokošolskega izobraževanja ter tržno naravnost študijev in univerz (Faganel, Trnavčević, 2016, str. 18).

Prevlada tržne logike v izobraževanju in znanosti ima številne negativne posledice, ki jih čutimo geografinke in geografi, zaposleni v izobraževalnih in raziskovalnih institucijah. Skladno s tržno logiko primarna naloga univerz in raziskovalnih inštitutov ni več ustvarjanje, ampak trženje znanja, saj je bolj kot to, kaj ustvariš, pomembno, kaj lahko prodaš. Posamezniki in institucije na tržišču prodajajo svoje znanje in tekmujejo pri pridobivanju potrošnikov. Na izobraževalnem področju so to študenti, na raziskovalnem področju pa naročniki oziroma financerji projektov. Ugled in pomen določene vede ni več odvisen od

ustvarjenega znanja, ampak od njegove tržne zanimivosti. Posledično prihaja do razlikovanja med »uporabnimi« in »neuporabnimi« oziroma »manj uporabnimi« vedami. Prve ustvarjajo znanje, ki je zanimivo za gospodarstvo, saj ga je mogoče hitro prodati oziroma pretvoriti v dobiček. Druge ustvarjajo znanje, ki je za gospodarstvo manj ali nezanimivo, saj nima potenciala za ustvarjanje hitrih dobičkov. V kontekstu visokega šolstva to pomeni ustvarjanje kadrov, ki jih potrebuje gospodarstvo oziroma so hitro zaposljivi. Kako se tržna logika kaže v geografiji? Na področju raziskovanja se kaže v vse večji odvisnosti raziskovalcev od aplikativnih projektov. Ti so postali glavni finančni vir raziskovalnih institucij. Zaradi odvisnosti od projektnega financiranja so raziskovalci vse bolj obremenjeni z administrativnim delom, zaradi česar imajo vse manj časa za svoje osnovno poslanstvo, raziskovanje. Nič nenavadnega ni, če raziskovalec več časa porabi za iskanje, prijavljanje in vodenje projektov, kot pa za samo raziskovanje. Prevlada projektnega financiranja povečuje neenakost med različnimi generacijami raziskovalcev, zaradi česar prihaja do izkoriščanja mladih, neuveljavljenih raziskovalcev in asistentov (glej Faganel, 2016).

Prevlada neoliberalne logike v visokošolskem študiju geografije se kaže na različnih področjih. Najbolj neposredno v težnjah po zmanjšanju javnega financiranja javnih univerz in vse glasnejših zahtevah po uvedbi šolnin. Izdatki za visoko šolstvo so se v zadnjih desetih letih realno zmanjšali, in to čeprav se je zaradi bolonjske reforme dolžina študija podaljšala (Kuhar, 2018). Posledično so bili oddelki prisiljeni v krčenje obstoječih programov, neuresničene ostajajo tudi obljube bolonjske reforme o večji izbirnosti in delu v manjših skupinah. Vse pogosteje prihaja do krčenja programov v imenu standardizacije, poenotenja, usklajevanja z normativi. Z birokratizacijo študija se vse bolj omejuje akademska svoboda. Zaradi varčevalnih ukrepov se zmanjšuje število zaposlenih, mlad kader pa je prisiljen sprejeti različne prekarne oblike zaposlitev. Glede na razvoj dogodkov je le še vprašanje časa, kdaj bodo univerze začele ukinjati ekonomsko nedobičkonosne študijske programe.

Neoliberalna logika hkrati spreminja osnovno poslanstvo univerze oziroma študija. Osrednji cilj študija ni več spodbujanje kritičnega (geografskega) mišljenja, ampak pridobivanje praktičnih znanj in veščin. Trg dela namreč potrebuje strokovnjake s širokim naborom praktičnih znanj in veščin, ne pa kritično misleče strokovnjake. Le redki delodajalci od kandidata pričakujejo,

da bo imel sposobnost kritičnega razmišljanja, bolj so jim pomembna praktična znanja in veščine.

Študije iz tujine (Gober in sod., 1995; Moolman, Donaldson, 2017; Piróg, 2014) kažejo, da je geografija v primerjavi z drugimi družboslovnimi in humanističnimi vedami v relativno dobrem položaju. Študij geografije namreč združuje pridobivanje praktičnih znanj in veščin (terensko delo, kartografija, GIS-i, zbiranje in obdelava podatkov) z razvojem kompetenc na področju reševanja problemov in kritičnega mišljenja.

S prevlado tržne logike v znanosti se je močno povečal pomen promocije in trženja znanja. Ustvarjeno znanje je treba prodati in ključno vlogo pri tem ima uspešna promocija in trženje.⁵ Trži in promovira se tako izdelke (znanje) kot tudi znamke (institucije oz. raziskovalce). Le redke geografske institucije v Sloveniji imajo zaposlene, ki skrbijo za odnose z javnostmi, veliko bolj pogosto morajo za to skrbeti raziskovalci/profesorji sami. Prisotnost na družbenih omrežjih, komuniciranje z mediji, organizacija promocijskih dogodkov in podobno postaja sestavni del geografove zaposlitve.

Neoliberalizacija s seboj prinaša tudi zahtevo po merjenju kakovosti raziskovalnega in pedagoškega dela. Toda kako izmeriti kakovost raziskovalnega dela? Neoliberalizem je odgovor na omenjeno vprašanje našel v obliki različnih kvantitativnih meril. Različni bibliometrični podatki, kot so število objav, število citatov, indeksi citiranosti, faktor vpliva revij ipd., so postali ključni kazalniki pri ocenjevanju dela raziskovalcev in visokošolskih pedagoških delavcev. Čeprav na prvi pogled ponujajo enostaven, objektivni, pregleden in lahko preverljiv način ugotavljanja kakovosti, v sebi skrivajo številne pasti, ki vse prevečkrat negativno vplivajo na produkcijo znanja.

Rast pomena bibliometrije pri ocenjevanju znanstvene odličnosti je sprožila »tekmo za točke«, v kateri kvantiteta vse pogosteje postaja bolj pomembna kot kvaliteta. »Tekma za točke« ima številne med seboj tesno povezane negativne učinke. Med njimi sta v nadaljevanju izpostavljena dva, ki sta prisotna tudi v slovenski geografiji, in sicer hiperprodukcija znanstvenih besedil ter »prijateljsko citiranje«.

---

5 V nekaterih državah univerze in raziskovalni inštituti ustanavljajo t. i. Pisarne za prenos tehnologij (angl. Technology Transfer Office), katerih osrednja naloga je trženje znanja in inovacij.

Bibliometrični kazalniki odločilno vplivajo na financiranje raziskovalnega dela in raziskovalnih ustanov ter karierno napredovanje raziskovalcev in visokošolskega pedagoškega kadra. To še posebno velja za Slovenijo. Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) je v preteklosti finančna sredstva za raziskovanje podeljevala skoraj izključno na podlagi bibliometričnih kazalnikov (Urbanc, 2017, str. 68), posledično so bili tudi geografi prisiljeni v hiperprodukcijo znanstvenih objav.⁶ V najtežjem položaju so se znašli raziskovalni inštituti in njihovi zaposleni, katerih eksistenčni obstoj je močno odvisen od javnih projektnih sredstev (glej Urbanc, 2017, str. 65). Njihova konkurenčnost na javnih razpisih je bila pogosto odvisna od (hiper)produktivnosti njihovih raziskovalcev. Čeprav se je pomen bibliometričnih kazalnikov v zadnjem obdobju nekoliko zmanjšal, imajo še vedno pomembno vlogo pri dodeljevanju javnih sredstev, zato nič ne kaže, da bo v bližnji prihodnosti namesto kvantitete prevladala kvaliteta.

S hiperprodukcijo znanstvenih objav je tesno povezan tudi problem »prijeteljskega citiranja«. Število citatov velja za enega najpomembnejših bibliometričnih kazalnikov. Rast vloge citatov pri ocenjevanju znanstvene odličnosti je spremenila vlogo in pomen citiranja v znanstvenih objavah. Citiranje vse bolj postaja orodje za nabiranje točk. Vse pogosteje se namreč dogaja, da citiranje posameznih del ni več odvisno od vsebine in znanstvenega pomena citiranega dela, ampak od profesionalnega odnosa med avtorji ali pa od zahtev recenzentov, urednikov in založnikov. Slednje je še posebej zaskrbljujoče. Vse pogosteje se namreč dogaja, da uredniki in recenzenti objavo članka pogojujejo s citiranjem točno določenih del oziroma avtorjev, v skrajnih primerih se celo zahteva, da se uporabljene citate nadomesti z drugimi.

Rast pomena bibliometričnih podatkov so izkoristila velika založniška podjetja, ki so oblikovala izkoriščevalski poslovni model, s katerim kujejo visoke dobičke (Larivière, Haustein, Mongeon, 2015). Posebno zgodbo predstavljajo t. i. predatorske revije, ki prav tako izkoriščajo pomen bibliometrije za kovanje dobičkov. V Sloveniji omenjena problema nista tako izrazita, saj ima večina znanstvenih revij odprto dostop do vsebin.

---

6 Po podatkih spletnega portala SICRIS je bil najuspešnejši raziskovalec na področju geografije v petletnem obdobju 2014–2018 soavtor ali edini avtor 42 znanstvenih člankov in 47 sestavkov ali poglavij v monografski publikaciji. Večino člankov je objavil v soavtorstvu.

Slika 135: Kaj je geografija? (po razglednici, zbirka: D. Ogrin).

Drug velik izziv, s katerim se srečuje geografija v svetu in Sloveniji danes, je njena **majhna prepoznavnost** oziroma slaba profiliranost.

Kaj je geografija? S čim se ukvarjajo geografi? Johnston in Sidaway (2016, str. 11) ugotavljata, da obstaja velik razkorak med javno podobo geografije in akademsko disciplino geografijo. Za večino »ne-geografov« je geografija veda, ki raziskuje in opisuje svet in ljudi ter riše zemljevide. Geograf pa pustolovec, ki veliko potuje, ve, kje se kaj nahaja, in ima ogromno faktografskega znanja o posameznih državah, pokrajinah, naseljih itn. Zaradi prepričanja, da veliko potujemo in vemo vse o daljnih, eksotičnih deželah, smo geografi za »ne-geografe« zelo zanimivi, ne pa tudi zelo uporabni. Čeprav nam pripisujejo odličen občutek za orientacijo (orientirati se znamo tudi brez satelitske navigacije) in mitične sposobnosti pri reševanju križank (zaradi obilice faktografskega znanja vemo ime evropske reke na I, kateri je najvišji vrh Kavkaza ter ime otoka v Egejskem morju, ki ima tri črke), večina nima jasne predstave o tem, kaj geografi zares

delamo in kje se lahko zaposlimo. Učitelj geografije, turistični vodič ali kartograf so običajno edini poklici, ki jih povezujejo z geografijo (Stannard, 2002).

Zasidranost omenjenih predstav je tesno povezana s tem, kje in kako širša javnost spoznava geografijo. Za večino ljudi predstavlja šolska geografija prvi in najbolj neposreden stik z geografijo in geografskim raziskovanjem. Pri tem je pomembno, da med raziskovalno/akademsko in šolsko geografijo že dolgo obstaja globoka vrzel (Stannard, 2003). Medtem ko je prva osredotočena na poglobljene raziskave različnih naravnih in družbenih pojavov, je druga večinoma še vedno osredotočena na opisovanje značilnosti in prostorske porazdelitve teh pojavov. Zato ne preseneča, da geografija v očeh javnosti ostaja veda, ki opisuje posamezne dele našega planeta in nudi informacije o tem, kje se kaj nahaja (Johnston, Sidaway, 2016, str. 11).

Podobno predstavo o geografiji ponujajo tudi mediji, predvsem številne poljudne »geografske« revije in v zadnjem obdobju »geografski« televizijski programi (primer: National geographic ter National Geographic Channel). Te so po svoji vsebini pogosto bolj prirodoslovne kot geografske, že dolgo časa pa ne predstavljajo rezultatov sodobnih geografskih raziskav (Johnston, 2009a, 2009b). Posledično ne preseneča, da javnost geografijo dojema kot opisovanje značilnosti in prostorske porazdelitve naravnih in družbenih pojavov.

Tudi v akademski srenji je bila geografija dolgo časa slabo prepoznavna in ne najbolj ugledna veda. Številni še danes izražajo dvome o njeni eksaktnosti in koristnosti (Murphy, 2007). Pogosto se ji očita, da nima jasno izoblikovanega predmeta proučevanja oziroma, da se ukvarja z vsem in ničimer (Stannard, 2002). Za geografijo so značilne heterogenost, fragmentiranost, interdisciplinarnost, fluidnost in nepredvidljivost, ki je posledica njene umeščenosti na stičišču naravoslovja, družboslovja in humanistike. Poleg tega je bilo razumevanje geografije vedno odvisno od specifičnih družbenih, političnih in gospodarskih razmer. Na to opozarja Livingstone (1993, str. 28), ko trdi, da geografija nima nekega trajnega metafizičnega jedra, ki bi bil neodvisen od širših zgodovinskih razmer. Zaradi vsega naštetega ima geografija probleme z oblikovanjem enotne akademske identitete (Johnston, Sidaway, 2016). Velika heterogenost in neizoblikovanost jasne identitete pomembno vplivata na manjšo prepoznavnost geografije v akademski srenji.

S t. i. »prostorskim obratom« v devetdesetih letih 20. stoletja so se razmere začele spreminjati. Po mnenju Warfa in Ariasa (2008, str. 1) je družbena geografija v zadnjih desetletjih doživela globoko konceptualno in metodološko renesanso, ki jo je spremenila v eno najbolj dinamičnih, inovativnih in vplivnih družboslovnih ved. Geografija se je iz uvoznika spremenila v izvoznika idej. Vpliv prostorskih in geografskih idej (prostor, regija, pokrajina, kraj in teritorij) na družboslovne in humanistične raziskave v zadnjih dveh desetletjih je neizpodbiten (glej Smith, 2004). Posledično se je izboljšala tudi prepoznavnost geografije v akademski srenji.

K večji prepoznavnosti geografije lahko največ prispevamo geografi sami. Geografi bomo v prihodnosti morali preseči ozke akademske okvire in stopiti v interakcijo ne le z drugimi akademskimi disciplinami, ampak tudi s širšo javnostjo. Izpostaviti velja tri kanale, prek katerih bi lahko okrepili prepoznavnost geografije. To so izobraževalni sistem, medijski prostor in družbena angažiranost oziroma družbeni aktivizem.

Predhodno je bilo izpostavljeno, da je izobraževalni sistem oziroma šolska geografija najpomembnejši in najbolj neposreden stik javnosti z geografijo in geografskim raziskovanjem. Šolska geografija predstavlja izložbeno okno, prek katerega se geografija predstavlja javnosti. V dobi neoliberalizacije znanosti je prisotnost v osnovnošolskem in srednješolskem kurikulumu pomembna konkurenčna prednost geografije, ki jo velja izkoristiti. Tega se geografi, ki ne delujemo na šolah, pogosto premalo zavedamo. Tako smo tudi v Sloveniji priča vse večjemu oddaljevanju »raziskovalne« in »šolske« geografije, ki se najbolj očitno kaže pri objavah v strokovnih revijah, avtorstvu šolskih učbenikov in udeležbi na strokovnih srečanjih. Neoliberalizacija šolstva in znanosti ima tudi na tem področju številne negativne posledice. Sistem točkovanj, s katerim se ocenjuje delo raziskovalcev in visokošolskih delavcev, je popolnoma razvrednotil objave v neznanstvenih revijah in monografijah ter avtorstvo šolskih učbenikov.⁷ Na drugi strani sistem napredovanj šolskih učiteljev in nižanje sredstev za dodatna izobraževanja na šolah zmanjšujeta zanimanje učiteljev za udeležbo na stanovskih znanstvenih srečanjih.⁸ Zaradi vse manjše interakcije in komunikacije ne prihaja do prenosa

7 Z vidika točk je za raziskovalce objavlanje v revijah, kot sta *Geografija v šoli* in *Geografski obzornik* izguba časa. Enako velja glede avtorstva osnovnošolskih in srednješolskih učbenikov.

8 Medtem ko so v preteklosti učitelji geografije tvorili glavnino udeležencev Zborovanj slovenskih geografov in podobnih znanstvenih srečanj geografov, danes predstavljajo manjšino.

idej in izmenjave mnenj med šolsko in akademsko sfero. Vzpostavitev tesnejše komunikacije in sodelovanja je predpogoj za preoblikovanje in posodobitev šolske geografije. Oblikovanje šolske geografije, ki bo izzivalna, razburljiva in relevantna, mora postati eden od ključnih ciljev slovenske geografije.

Slika 136: Izobraževalni sistem je najpomembnejši in najbolj neposreden stik javnosti z geografijo (po razglednici, zbirka: D. Ogrin).

Večja prisotnost v medijih predstavlja drug pomemben kanal, ki lahko pripomore k večji prepoznavnosti geografije. Geografi pri svojem raziskovalnem delu prihajamo do pomembnih in aktualnih ugotovitev, vendar jih pogosto ne znamo predstaviti širši javnosti ter odločevalcem. Izkušnje kažejo, da so se le redki pripravljene medijsko izpostaviti, kar predstavlja velik hendikep v svetu, kjer je ugled in pomen znanstvene discipline odvisen od njene tržne zanimivosti in »uporabnosti«. Aktivno delovanje v medijskem prostoru, vključno z različnimi družbenimi omrežji, ni pomembno le z vidika večje prepoznavnosti, temveč vpliva tudi na širšo percepcijo »uporabnosti« geografije v javnost. Če ne bo prišlo do bistvenega zasuka v odnosu družbe do znanosti, bomo morali v prihodnosti več naporov vložiti v promocijo našega raziskovalnega dela v medijih in na družbenih omrežjih. Hkrati bomo morali pogosteje javno izraziti

svoja stališča in poglede o aktualnih problemih in odprtih vprašanjih. Pri tem je pomembno, da svoja stališča in poglede jasno artikuliramo ter jih ustrezno argumentiramo. Le tako bomo s strani javnosti in drugih strok prepoznani kot strokovnjaki za specifična področja.

Družbeni aktivizem oziroma družbena angažiranost predstavljata tretji kanali, ki lahko pripomore k večji prepoznavnosti geografije. Sodobni svet se sooča s številnimi družbenimi, ekonomskimi, političnimi in okoljskimi izzivi in problemi tako na globalni, nacionalni, regionalni kot lokalni ravni. Geografije in geografi imajo dolgo tradicijo proučevanja le-teh. Vendar pa številni ugotavljajo, da zgolj proučevati ni dovolj, vse glasnejši so pozivi k večji družbeni angažiranosti in družbeni odgovornosti geografije in geografov (Brewer, 2013). Družbeni aktivizem vključuje celo paleto različnih praks in tehnik, za katere sta značilna interakcija in sodelovanje med raziskovalci in različnimi družbenimi skupinami. Angažirana geografija izpodbija ustaljene prakse in predstave ne le skozi raziskovanje in poučevanje, ampak predvsem prek aktivnega udejstvovanja v različnih družbenih gibanjih. Takšna participativna geografija pomaga ljudem, da identificirajo ključne probleme v skupnosti in o njih kritično razpravljajo. Hkrati jih opolnomoči, da začno sami iskati in oblikovati rešitve (glej Blomley, 1994; Castree, 2000; Hay, 2001; Wynne-Jones, North, Routledge, 2015). Z aktivnim sodelovanjem pri reševanju aktualnih problemov in izzivov lahko geografijo približamo ljudem in tako povečamo njeno prepoznavnost.

Tretji izziv, s katerim se sooča sodobna geografija, je povezan z njenim **odnosom do države oz. oblastnih struktur**. Geografsko znanje je bilo vedno tesno povezano s praktičnimi in političnimi potrebami oblasti (Johnston, Sidaway, 2016; Livingstone, 1993). Te ga uporabljajo tako za upravljanje in nadzorovanje ozemlja kot za oblikovanje in vzdrževanje (nacionalnih) identitet. Slovenska geografija ni nobena izjema. Najbolj očiten primer so številne Melikove študije, ki so prispevale k utrditvi nove jugoslovanske oblasti po letu 1945 (glej Melik, 1945, 1947, 1949). Bolj posredna je bila podpora slovenskih geografij in geografov osamosvojitvenim težnjam Slovenije, njenemu vstopu v Evropsko unijo in NATO ter utrjevanju identitete nove države (primer Gosar, 1996; Orožen Adamič, 2004; Pak, Orožen Adamič, 1992).

Z izpostavljanjem vezi med oblastjo in geografskim znanjem ne želimo zmanjšati relevantnost slednjega. Opozoriti želimo le, da je z vidika razvoja stroke

pomembo, da se zaveda omenjenih povezav in da je pozorna na to, kdaj in kako je njeno znanje uporabljeno. Posebej velja poudariti, da kritika omenjenih vezi ne pomeni, da se moramo geografi popolnoma distancirati od države. Ravno nasprotno, zaradi nje lahko bolj kritično in z določeno distanco pristopimo k raziskovanju perečih problemov ter aktivnemu oblikovanju in preoblikovanju javnih politik. Na ta način geografija ne bo le orodje v rokah oblastnikov, ampak aktiven in kritičen glasnik pozitivnih družbenih sprememb.

Hkrati velja opozoriti, da zavedanje ne pomeni, da bodo zato naše raziskave popolnoma objektivne. Kritična teorija opozarja, da objektivna, vrednot osvobodjena znanost ne obstaja. Vsaka raziskava odraža, odseva interakcijo med opazovalcem in opazovanim objektom ter med teorijo in prakso. Hkrati odseva družbeni, ekonomski in politični kontekst, znotraj katerega se raziskava odvija. Posledično raziskave nikoli niso politično nevtralne (Unwin, 1992, str. 207). Kako in kaj raziskujemo je odvisno od oblastno-vednostnih odnosov znotraj katerih raziskujemo.

V zaključku velja opozoriti še na problematiko **upada cehovske pripadnosti** v slovenski geografiji. Kako okrepiti cehovsko pripadnost in kako cehovsko organiziranost prilagoditi novim družbenim razmeram sta dve vprašanji, ki zahtevata posebno pozornost. Za geografije in geografe je bila v preteklosti značilna relativno močna cehovska pripadnost. Ta se je začela oblikovati v času študija (terenske vaje ter številna družabna srečanja so ustvarila občutek skupnosti) in se ohranila tudi po njem. Kazala se je v množični udeležbi na stanovskih strokovnih in družabnih srečanjih ter v množičnem društvenem udejstvovanju. Repe (2014, str. 6) ugotavlja, da so v preteklosti ljudje čutili pripadnost strokovnemu cehu tudi po koncu delovnega časa, delovanje v društvu in njegovih dejavnostih pa so imeli za nekaj pomembnega.

V zadnjem desetletju smo priča zatonu društvenih aktivnosti (z delovanjem je prenehalo kar pet geografskih društev). Bolj kot upad članstva (Trobec, Lapuh, 2014) je zaskrbljujoče dejstvo, da je vse težje najti ljudi, ki bi bili pripravljeni svoj prosti čas nameniti za delo v stanovskih organizacijah (Repe, 2014). Prav tako močno upada zanimanje za sodelovanje na strokovnih in družabnih srečanjih. Medtem ko se je zborovanja slovenskih geografov v Postojni leta 1987 udeležilo 355 geografov, se jih je na zadnjem v Mariboru leta 2017 zbralo nekaj manj kot 100.

Slika 137: Geografija in oblast, Napoleon išče podeželje
(po razglednici, zbirka: D. Ogrin).

Razloge za takšno stanje lahko iščemo v spremenjenih družbenih in ekonomskih razmerah. Za sodobno družbo je značilen vse večji individualizem (egoizem), ki ne spodbuja prostovoljstva in delovanja v skupno dobro. Finančne omejitve so drug pomemben dejavnik. Delno je za takšno stanje kriva tudi obstoječa struktura stanovskih organizacij, za katero sta značilni razdrobljenost in togost. Zgovoren je podatek, da imamo v Sloveniji poleg Zveze geografov Slovenije uradno registriranih še 10 geografskih društev (nekatera obstajajo le še na papirju). Prav tako pomenljivo je dejstvo, da je osrednja aktivnost večine organizacija potopisnih predavanj in ekskurzij.

Na tem mestu velja izpostaviti vlogo in pomen stanovskih društev. Ta imajo poleg fakultet/oddelkov ključno vlogo pri oblikovanju in ohranjanju cehovske pripadnosti. Društva delujejo kot povezovalni element med različnimi geografskimi sferami. So stičišče, kjer se srečujejo in izmenjujejo mnenja in izkušnje geografi, zaposleni v osnovnem in srednjem šolstvu, javni upravi,

zasebnih podjetjih, raziskovalnih inštitutih ter na univerzi. Primeri iz tujine in izkušnje drugih strok kažejo, da lahko močna osrednja cehovska organizacija odigra ključno vlogo pri ohranjanju in utrjevanju cehovske pripadnosti. Njen položaj znotraj stroke ji daje moč, da v relaciji do zunanjih sogovornikov (pa naj si bo to država oz. njene institucije ali pa druge vede) deluje kot pomemben, vpliven in kompetenten sogovornik. Odsotnost močne cehovske organizacije, ki bi skrbela za povezovanje geografov in utrjevanje skupne identitete, bo dolgoročno negativno vplivala na položaj geografije v družbi.

V uvodu smo izpostavili, da geografije in geografi danes delujejo v zelo spremenjenem družbenem, gospodarskem, političnem in akademskem okolju ter da bo prihodnost discipline v veliki meri odvisna od sposobnosti prilagoditve temu novemu okolju. Izpostavili smo nekatere ključne izzive, pri čemer velja poudariti, da ne gre za dokončen seznam. Predvsem nas zanima, kako se bo geografija pozicionirala v odnosu do prevladujočih ekonomskih razmer (neoliberalizacija), družbe in države.